

מבוא להסתברות

© ארזים

25 במאי 2016

1 שרשראות מרקוב

הגדרה 1.1 נתונים:

1. מרחב מצבים סופי S .
2. התפלגות התחלתית μ על הקבוצה S .
3. מטריצת מעבר $P \in M_{|S|}(\mathbb{R})$. נתייחס לאינדקסים של השורות והעמודות כאיברי הקבוצה S . כלומר, לכל $x, y \in S$, ההסתברות לעבור מהמצב X למצב Y תסומן $P(X, Y)$, ותקיים

$$P(X, Y) \geq 0$$
$$\sum_{Y \in S} P(X, Y) = 1$$

שרשרת המרקוב עד זמן n היא סדרת המשתנים המקריים $X_0, \dots, X_n$ המקבלים ערכים מתוך S , המקיימים שלכל $x_0, \dots, x_n \in S$ מתקיים

$$\mathbb{P}(X_0 = x_0, \dots, X_n = x_n) = \mu(x_0) \cdot P(x_0, x_1) \cdot P(x_1, x_2) \cdot \dots \cdot P(x_{n-1}, x_n)$$

הערה 1.2 1. לכל נתונים S, μ, P קיימת שרשרת מרקוב.

2. יש עקביות בין ערכי n שונים. אם $X_0, \dots, X_n$ שרשרת המרקוב עד זמן n וכן $Y_0, \dots, Y_{n+1}$ שרשרת המרקוב עד זמן $n+1$, אזי ההתפלגות (המשותפת) של $X_0, \dots, X_n$ זהה לשל $Y_0, \dots, Y_n$.
בשרשרת מרקוב, העבר בלתי תלוי בעתיד בהנתן ההווה.

סימון כדי להדגיש באיזו התפלגות התחלתית μ אנו עובדים כרגע, נסמן $\mathbb{P}_\mu$. כמו כן, עבור מצב $X \in S$ נסמן $\mathbb{P}_X$ עבור $\mathbb{P}_\mu$ שבו $\mu(X) = 1$. בהתאמה, נסמן גם $\mathbb{E}_X, \mathbb{E}_\mu$.

1.1 תכונת מרקוב

יהי $k \geq 1$. תהי $V \subseteq S^k$. יהיו $X_k, X_{k+1}, \dots, X_n \in S$.

$$\begin{aligned} \mathbb{P}_\mu(X_{k+1} = x_{k+1}, X_{k+2} = x_{k+2}, \dots, X_n = x_n \mid X_k = x_k, (X_0, \dots, X_{k-1}) \in V) &= \\ = \mathbb{P}_{X_k}(X_1 = x_{k+1}, X_2 = x_{k+2}, \dots, X_{n-k} = x_n) \end{aligned}$$

כל התפלגות התחלתית μ , כל עוד $\mathbb{P}_\mu(X_k = x_k, (X_0, \dots, X_{k-1}) \in V) > 0$. הוכחה:
נסמן בתור ν את ההתפלגות שמקיימת $\nu(x_k) = 1$. כעת,

$$\begin{aligned} \mathbb{P}_\mu(X_{k+1} = x_{k+1}, X_{k+2} = x_{k+2}, \dots, X_n = x_n \mid X_k = x_k, (X_0, \dots, X_{k-1}) \in V) &= \\ = \frac{\mathbb{P}_\mu((X_0, \dots, X_{k-1}) \in V, X_k = x_k, X_{k+1} = x_{k+1}, X_{k+2} = x_{k+2}, \dots, X_n = x_n)}{\mathbb{P}_\mu((X_0, \dots, X_{k-1}) \in V, X_k = x_k)} &= \\ = \frac{\sum_{(x_0, \dots, x_{k-1}) \in V} \mathbb{P}_\mu(X_0 = x_0, \dots, X_k = x_k, \dots, X_n = x_n)}{\mathbb{P}_\mu((X_0, \dots, X_{k-1}) \in V, X_k = x_k)} &= \\ = \frac{\sum_{(x_0, \dots, x_{k-1}) \in V} \mu(x_0) P(x_0, x_1) \cdots P(x_{k-1}, x_k) \cdot P(x_k, x_{k+1}) \cdots P(x_{n-1}, x_n)}{\mathbb{P}_\mu((X_0, \dots, X_{k-1}) \in V, X_k = x_k)} &= \\ = \frac{\nu(x_k) \cdot P(x_k, x_{k+1}) \cdots P(x_{n-1}, x_n) \cdot \sum_{(x_0, \dots, x_{k-1}) \in V} \mu(x_0) P(x_0, x_1) \cdots P(x_{k-1}, x_k)}{\mathbb{P}_\mu((X_0, \dots, X_{k-1}) \in V, X_k = x_k)} &= \\ = \frac{\nu(x_k) \cdot P(x_k, x_{k+1}) \cdots P(x_{n-1}, x_n) \cdot \sum_{(x_0, \dots, x_{k-1}) \in V} \mathbb{P}_\mu(X_0 = x_0, \dots, X_k = x_k)}{\mathbb{P}_\mu((X_0, \dots, X_{k-1}) \in V, X_k = x_k)} &= \\ = \frac{\nu(x_k) \cdot P(x_k, x_{k+1}) \cdots P(x_{n-1}, x_n) \cdot \mathbb{P}_\mu((X_0, \dots, X_{k-1}) \in V, X_k = x_k)}{\mathbb{P}_\mu((X_0, \dots, X_{k-1}) \in V, X_k = x_k)} &= \\ = \nu(x_k) \cdot P(x_k, x_{k+1}) \cdots P(x_{n-1}, x_n) &= \\ = \mathbb{P}_{x_k}(X_0 = x_k, X_1 = x_{k+1}, \dots, X_{n-k} = x_n) &= \\ = \mathbb{P}_{x_k}(X_1 = x_{k+1}, \dots, X_{n-k} = x_n) \end{aligned}$$

■

1.2 קידום התפלגויות

למה 1.3 תהי μ התפלגות התחלתית כלשהי (שנתונה כווקטור שורה). נסמן בתור μ_t את ההתפלגות לאחר t צעדים, כלומר ההתפלגות של X_t , גם היא כווקטור שורה. אזי מתקיים $\mu_t = \mu \cdot P^t$, כאשר הכפל הוא כפל מטריציוני.

הוכחה: נוכיח באינדוקציה על t . עבור $t = 0$, הטענה ברורה. כעת, נניח שהוכחנו עבור $t - 1$, ונוכיח עבור t . יהי $y \in S$, ונחשב

$$\begin{aligned} \mu_t(y) &= \mathbb{P}_\mu(X_t = y) = \sum_{\substack{x \in S \\ \mathbb{P}_\mu(X_{t-1} = x) > 0}} \mathbb{P}_\mu(X_{t-1} = x, X_t = y) = \\ &= \sum_{\substack{x \in S \\ \mathbb{P}_\mu(X_{t-1} = x) > 0}} \mathbb{P}_\mu(X_{t-1} = x) \cdot \mathbb{P}_\mu(X_t = y \mid X_{t-1} = x) = \\ &= \sum_{\substack{x \in S \\ \mu_{t-1}(x) > 0}} \mu_{t-1}(x) \cdot P(x, y) = \sum_{x \in S} \mu_{t-1}(x) \cdot P(x, y) = \\ &= (\mu_{t-1} \cdot P)_y = (\mu \cdot P^t)_y \end{aligned}$$

■

הגדרה 1.4 (התפלגות סטציונרית) התפלגות Π על S (כווקטור שורה) נקראת סטציונרית (עמידה) אם $\Pi \cdot P = \Pi$. כלומר, לכל $x \in S$,

$$\mathbb{P}_\Pi(X_1 = x) = \Pi(x)$$